

EL PUNT AVUI, 28/01/2020

SOCIETAT

BIÒLEG I AMBIENTÒLEG. DIRECTOR DEL CONSORCI DEL TER - 28 gener 2020 2.00 h

OPINIÓ

PONÇ FELIU

'Glòria' al Ter

El riu Ter, baixant desbocat dijous passat a la sortida de la presa del Pasteral, després que els pantans de Sau i Susqueda arribessin als seus màxims de capacitat. Això va provocar dues avingudes d'aigua que van fer desbordar el riu en diversos punts del tram baix MANEL LLADÓ

PONÇ FELIU - BIÒLEG I AMBIENTÒLEG. DIRECTOR DEL CONSORCI DEL TER

Si volem buscar algun responsable, parlem de garantir cabals ecològics al Ter durant tot l'any

Reclamem que es garanteixin avingudes anuals del riu per evitar acumulacions d'arbres

Havent paït i analitzat les causes i conseqüències del pas del temporal *Glòria* per la conca del Ter (i havent pogut descansar després de tres dies en què amb prou feines s'ha pogut dormir), comparteixo algunes reflexions.

Es pot regular el cabal del Ter?

En primer lloc, cal tenir present que el riu Ter ha estat gestionat –des de la construcció dels seus grans embassaments, ara fa poc més de mig segle– amb una gran prioritat: garantir l'abastament d'aigua a gran part del país, especialment a l'àrea metropolitana de Barcelona, hídricament deficitària. És a dir, s'ha dedicat especial atenció a preveure'n les possibles sequeres. Aigües avall dels embassaments, el cabal del riu ve condicionat sempre per aquesta gestió. Per tant, des d'un punt de vista ambiental i ecològic, el riu Ter són dos rius: el curs alt (el Ripollès i Osona), on tota l'aigua que cau baixa pel riu (a excepció dels canals d'algunes rescloses) i es queda a la conca sense possibilitat de regular-ne el cabal, i el curs mitjà-baix (part de la Selva, el Gironès i el Baix Empordà), on està artificialitzat i on només porta aigua quan es decideix que en porti. Sovint, a més, s'allibera més cabal a l'estiu per garantir el regadiu del Baix Ter que quan n'hauria de portar (primavera, tardor...), fet que provoca enormes alteracions ecològiques (com la proliferació de fauna i flora al·lòctona invasora, entre d'altres), l'anomenat "règim hídric invertit". Des dels embassaments, doncs, i sobretot des de l'òptica de garantir el recurs hídric com a abastament, se'n regula el cabal aigües avall de Susqueda.

Tan excepcional ha estat el temporal?

L'episodi ha estat excepcional, amb més de 400 mm en tres dies en ple gener, fet que cada vegada podria ser més freqüent a causa de l'impacte humà sobre els cicles climàtics, si bé grans episodis similars ja han succeït en el passat. S'ha arribat a la cota del període de retorn dels 100 anys, és a dir, que de mitjana aquest fet succeiria un cop cada segle. Sense els embassaments, el cabal del riu hauria arribat als 2.900 m³/s, o sigui, al període de retorn dels 300 anys. Com a dada que ho explica tot, han entrat al sistema Sau-Susqueda un total de 210 hm³ d'aigua, és a dir, la meitat de tot el volum que s'hi pot acumular. Un volum així per si mateix explica l'excepcionalitat de l'episodi.

S'ha gestionat bé l'episodi des de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA)?

Durant els gairebé quatre dies del *Glòria*, el Consorci del Ter (tècnics, presidenta i membres del consell de govern) hem estat en contacte continu amb l'ACA. Han estat moments complicats i els seus responsables s'han hagut d'enfrontar a decisions difícils. Més enllà del que he apuntat sobre la gestió de l'aigua del Ter com a fet estructural, cal analitzar aquest episodi concret. Qui havia de creure que en ple mes de gener (el mes més sec de l'any juntament amb el juliol) els embassaments podrien acumular tanta aigua per passar de menys del 70% al 100% en tres dies? Qui havia de preveure puntes de més de 500 m³/s en afluents petits com la riera Major i la riera d'Osor? Un cop es va veure la magnitud del fenomen, es van prendre decisions que, al meu parer, van ser correctes. No es va alliberar aigua en els moments en què els afluents portaven un cabal punta; el millor exemple és el cas de Girona, on les inundacions són causades no tant per un gran cabal de l'Onyar, sinó perquè el del Ter és tan elevat que no deixa desembocar les aigües d'aquest affluent, com es va veure dimarts i dijous. De seguida que es va poder, es van alliberar cabals molt elevats des de Susqueda, jugant alhora amb l'alliberament de marge a Sau. Tanmateix, un cop dimecres a la nit es va arribar al 100% de capacitat als embassaments, ja no hi havia possibilitat de gestió, més enllà de fer el seguiment de quan i on arribaria la gran onada procedent del sobreeiximent de Sau, Susqueda i el Pastoral. He rebut molts missatges en què s'acusa l'ACA de negligència en la gestió i de

ser causant dels efectes severes del temporal. No busquem culpables d'aquest fenomen excepcional. Si volem buscar algun responsable de la gestió de l'aigua a Catalunya, com apuntaré més endavant, parlem amb calma de garantir cabals ecològics al Ter durant tot l'any i d'una gestió hídrica feta amb òptica del Ter, un fet que, si bé hi està lligat, és d'un abast molt més global i complex, i requereix decisions valentes i definitives.

Cal “netejar” els boscos de ribera?

Al llarg dels rius, hi creixen boscos que aprofiten la humitat i les condicions que proporciona el medi fluvial, els anomenats “boscos en galeria” o “boscos de ribera”. Són hàbitats de gran importància ecològica, proporcionen biodiversitat, mantenen i estableixen els talussos ripàrics i, en cas d'avingudes, aturen la velocitat de l'aigua, de manera que eviten l'augment de l'erosió i de l'impacte aigües avall. Les espècies més flexibles (com ara els salzes i els verns), creixen més a prop del llit del riu, on les avingudes sovintejades no els afecten, atès que es poden doblegar, no són arrencats i esbardellats i són espècies rebrotadores. Les espècies menys tolerants al pas de l'aigua en moviment (però que requereixen humitat), com ara pollancre, àlbers i freixes, creixen més allunyades de l'aigua. Quan sovint es critica la “falta de neteja” del Ter en rius i rieres, no es tenen en compte diversos factors, com la importància d'aquests boscos per frenar les avingudes i la confusió amb les canyes, espècie invasora que sí que seria convenient retirar.

Són positives les riuades?

Si el Ter no es regulés de manera artificial, les mateixes riuades espontànies evitarien el creixement d'arbres al llit del riu. Com a molt, hi hauria uns pocs verns i salzes de mida petita, com evidencien les fotos antigues: els dominis del riu eren codolars, extensions ermes d'arbrat. El riu mateix evitava que grans arbres n'ocupessin el llit. És per això que des del Consorci reclamem sovint que, ja que ara ja no és possible que el riu tingui el cabal espontani que li tocava per la presència dels embassaments, es garanteixin avingudes anuals (avisant-ne els municipis afectats), anomenades “cabals generadors”, molt positius per evitar acumulacions d'arbres en llocs perillosos i alhora beneficiosos per a l'ecosistema. Aquesta proposta ja ha estat recollida per l'ACA i es preveu que s'apliqui en el futur.

Estan ben situats els pobles del Ter?

La història és la millor resposta a aquesta pregunta. Des de temps seculars, les viles s'han situat a una distància prudent de l'aigua. Si ens fixem en la plana del Baix Ter, àmplia i de cota baixa, tots els pobles es troben a molta distància –sovint quilòmetres– del riu. Només hem de pensar en viles com Salt, Sant Gregori, Celrà, Bordils, Flaçà, Sant Joan de Mollet, Cervià, Sant Jordi, Jafre, Ultramort, Verges, Serra, Fontanilles, Gualta... Entre els pobles i el riu, hi trobem grans extensions de conreus (avui dia, molts fruiters, cultius i plantacions de pollancre). Aquesta distància és la millor protecció davant les riuades que, històricament, assolaven la conca. Només als llocs on hi ha algun turó o promontori, els nuclis antics són propers a l'aigua (Torroella de Montgrí, Ullà, Sobrànigues, Sant Julià, Girona, Bescanó...). Els pobles ja n'estaven, de ben situats. Ha estat el creixement recent, la inconsciència i la pretesa omnipotència humana sobre el control dels elements el que ens ha fet pensar que posant-hi quatre motes ja podríem fer polígons, equipaments i fins i tot habitatges als llocs que, en realitat, pertanyen als dominis dels rius. En moments així, es fa evident que les queixes per informes desfavorables de l'ACA davant voluntats urbanístiques són poc fonamentades.

Cal fer més motes i canals per protegir-nos del riu?

Els rius (i els deltes) són vius, són dinàmics, són actius. Els humans hem tendit a voler-los domesticar en un únic canal central, protegit per motes. Però als rius els cal marge de maniobra, especialment a les zones planes. Un espai on divagar, on transitar en moments d'aigües altes. Són indrets que, si bé podem utilitzar puntualment per a usos tous (conreus, pollancredes, ús públic...), no els hem d'entendre com a "domini humà". Són part del riu. Antigament, el Ter tenia molts braços paral·lels i molts estanys o aiguamolls associats al seu curs, com el braç del Ter que desembocava al nord del Montgrí. I, fa menys temps, un altre braç ho feia a l'Estartit. No cal fer noves motes. Simplement, cal deixar al riu el que és seu.

Seran molt elevats els danys ambientals?

Més enllà dels danys en infraestructures, conreus, equipaments i alguns habitatges, tots valorables econòmicament (i que haurien de ser compensats per les assegurances), i sense haver de lamentar cap dany personal, cal analitzar l'impacte ambiental. A primer cop d'ull, sembla sever i dràstic. No obstant això, les dinàmiques naturals pròpies del nostre país (com en el cas dels incendis) evidencien que es tracta d'episodis cíclics que la resiliència i la inèrcia dels mateixos ecosistemes fluvials estan preparades per entomar. Els ecosistemes fluvials són molt agraïts i, d'aquí a un temps, nous plançons de verns i salzes, d'àlbers i freixes, tornaran a brotar, malgrat la competència amb negundos, canyes, ailants i robínies. Els pocs peixos autòctons del curs baix (les poblacions de bagra, barb de muntanya, anguila, sorelló i bavosa són ja ínfimes) hauran de combatre amb carpes, misgurns, barbs de l'Ebre, mirallets i perques. Caldrà continuar repoblant amb la gairebé extingida tortuga d'estany, com fem en projectes del Consorci del Ter, però tortugues, ocells i amfibis disposaran de noves basses, noves gorgues i nous hàbitats. Se'ns gira feina i haurem perdut aguait, cartells, plafons, baranes, miradors i camins com la Ruta del Ter (www.rutadelter.cat). Però si se'l deixa fer i es disposa d'un cabal necessari (i en els moments de l'any que toca), l'ecosistema fluvial aviat cicatritzarà.

Ens falta aigua al riu Ter i a Catalunya?

Sembla paradoxal aquesta pregunta després d'un aiguat com el que hem viscut, però la resposta és que sí. Al riu Ter li caldria un cabal més elevat durant tot l'any. Aquest fet, molt reivindicat des del territori, va portar a constituir fa tres anys la Taula del Ter, amb la ferma voluntat de totes les parts d'arribar a una entesa que pal·liés els dèficits històrics de la conca. Una entesa que va ser possible i que es va culminar amb la signatura de l'Acord del Ter l'estiu del 2017, amb la presidència de Carles Puigdemont i la conselleria de Josep Rull. Entitats com l'històric Grup de Defensa del Ter i la combatent i inescotable plataforma Aigua És Vida hi van donar tot el suport. L'Acord del Ter va pel bon camí, i el compromís, encara que llunyà en el temps, de tornar a tenir cabals dignes per al nostre riu sembla encarrilat, amb inversions diverses que són una realitat (regeneració, potabilització, etc.) Hem de ser conscients, però, que encara avui dia el riu Ter es gestiona amb la prioritat de garantir l'aigua a gran part del país. Més de sis milions de persones, indústria, conreus i turisme, pengen d'un fil anomenat "conducció del Pasteral" i, si falla, no hi ha gaires alternatives. Hem de ser capaços de garantir el subministrament alternatiu, i això requereix, es vulgui o no, una equació en què el Ter no en sigui l'única font. Cal interconnectar conques fluvials, encara que sigui per disposar-ne en moments d'urgència. Una aigua que existeix, com vam demostrar fa deu anys amb la proposta *Aigua per unir*, entre entitats de Lleida i del Ter. Una aigua que, ara mateix, està disponible a Catalunya. Estalviant-ne en alguns conreus de Ponent o connectant-se per a moments crítics amb les Terres de l'Ebre, es garantiria una solució definitiva per al conjunt del país. Això permetria, també, no haver de tenir els embassaments del Ter sempre elevats per garantir els "dipòsits plens". Cal valentia

per prendre decisions que poden ser impopulars en algunes comarques, però que tard o d'hora seran imprescindibles si volem ser un país modern, eficaç i autònom. I és que després dels aiguats arribaran les sequeres.

ENLLAÇ WEB: <http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1730643-gloria-al-ter.html>